

Alaca Camii'nin cümle kapısı

mermer şadırvan çanağı bulunmaktadır. Hazîrede camiye yaptıran Hasan Nâzır Ağa'nın 960 (1553) tarihini taşıyan basit ve dört köşe kabir taşlı mezarı ile oğlu İbrâhim Bey'in dört sütun üzerinde kubbeli, tarihsiz açık türbesi de yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri II*, s. 116-126; A. Andrejevic, *Aladza Mosquée à Foca*, Belgrad 1972.

İ. AYDIN YÜKSEL

ALACA İMARET CAMİİ

Selânik'te
XV. yüzyıla ait bir cami.

Minare gövdesi kırmızı renkte baklava dilimi şeklinde bir motifle süslenmiş olduğu için camiye bu ad verilmiştir. Kapısının üstündeki Arapça kitâbesine göre, Fâtih Sultan Mehmed ve II. Bayezid devri vezirlerinden Selânik Valisi İshak Paşa tarafından Muharrem 889'da (Şubat 1484) yaptırılmıştır. 892 (1487) tarihli Arapça vakfiye ile de imaretin kadrosu, vazifeleri ve gelirleri düzenlenmiştir.

Alaca İmaret Camii, iki yanında **tabhane*** odaları olan tabhaneli (veya zâviyeli) camilerin güzel bir örneğidir. Sütunlara oturan kemerlerle yükselen son cemaat yeri beş kubbelidir. Mukarnaslı bir cümle kapısından girilen hacim aynı

eksen üzerinde yer alan, eş büyüklükte iki kubbe ile örtülmüştür. Yanlarındaki tabhane odaları ikişerden dört tane olup bunlarla **harim*** arasında dar birer dehliz holü vardır. Bu ocaklı odalar da kubbelidir. Alaca İmaret Camii'nin adındaki **imaret** kelimesi, daha sonraları kullanılan "aşhane-imaret" anlamına alınmamalıdır. Burası, vakfiyesinden de anlaşıldığı gibi, bir şeyhin idaresinde olan, "âyende ve revende"nin misafir edilmesi için yapılmış bir imaret idi. Alaca İmaret Camii, plan bakımından İshak Paşa'nın İnegöl'de aynı tipteki hayratına çok benzer. Duvarları muntazam bir işçilikle taş ve tuğladan renkli bir görünüm sağlayacak surette yapılmıştır.

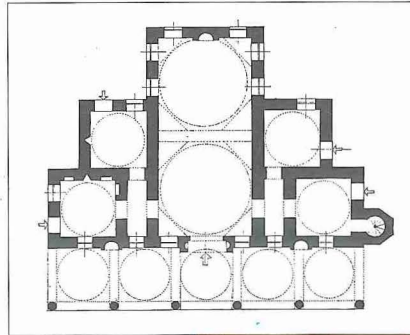
Selânik Balkan Harbi'nde kaybedildikten sonra caminin minaresi temelene kadar yıktırılmıştır. Çok bakımsız ve üstünün kurşunları sökülmiş halde olan cami ise bugün izci çocukların lokali olarak kullanılmaktadır. Önceleri etrafı açık olan bu caminin çevresi son yıllarda modern yapılarla kapatılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

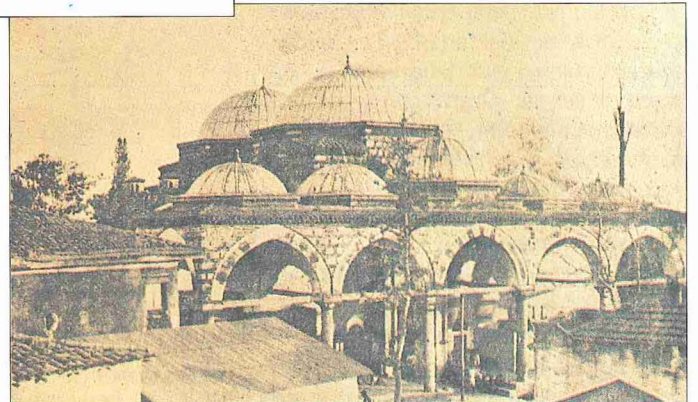
Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 362-364; S. Eyice, "Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri", *TM*, XI (1954), s. 180; a.mf., "Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İFM*, XXVI (1963), s. 42; Vehbi Tamer, "Fatih Devri Ricalinden İshak Paşa'nın Vakfiyeleri ve Vakıfları", *VD*, IV (1958), s. 119-124; R. Anhegger, "Beiträge zur Osmanischen Baugeschichte", *Istanbul Mitteilungen*, XVII, İstanbul 1967, s. 314-317.

SEMAVİ EYİCE

Alaca İmaret Camii'nin eski bir fotoğrafı ve takribî krokisi - Selânik/ Yunanistan

ALACA İŞHAK BEY CAMİİ

Yugoslavya'da Üsküp şehrinde
Türk devrine ait
en eski âbidelerden biri.

Cami, medrese, han ve çifte hamamdan meydana gelen külliyeinin çekirdek unsuru olan cami dışındaki yapıları bugün mevcut değildir. Bânisi, Paşa Yiğit'in oğlu veya evlâtlığı İshak Bey'dir. Bina 842 (1438-39) yılında yapılmış, vakfiyesi ise 848'de (1444-45) tanzim edilmiştir.

Cami, **tabhane***li veya zâviyeli denen tipte bir plana sahiptir. Merkezî kubbe dilimli, özengisi ve pandantifleri mukarnaslıdır; önünde beşik tonozlu ve az çıkıntılı mihrap bulunmaktadır. Üstleri tekne tonozla örtülü yan odaların, ara kemerlerinin içleri boşaltılarak camiye dahil edildikleri anlaşılmaktadır. Bu iki yan hacmin çatıları da tekne tonozu uygun bir şekilde dört yüzlüdür. Yapının yan duvarları uzatılarak altı adet sivri kemeri bulunan son cemaat yeri iki yandan kapatılmıştır. Son cemaat yeri ile dört adet ayak, revak cephesi ve minare kesme taşandır. Bina ise kesme taş ve üç sıra tuğla ile inşa edilmiştir. Son cemaat yerinin orta üç bölümü beşik tonoz, sağ ve sol bölümleri ise kubbe ile örtülüdür. Ahşap kapı kanatlarıyla pencere kanatlarından biri orijinaldir. Cami, altı üstlü yirmi beş pencereden ışık alır. Minareye son cemaat yerinin sağ yan duvarındaki kapıdan çıkılır. Cümle kapısı üzerindeki iki satırlık Arapça kitâbe boya ile yazılmıştır. Ayrıca 925 (1519) tarihli ikinci bir kitâbesi daha bulunmakta, mermer olan bu kitâbeden caminin İshak Bey oğlu İsâ Bey oğlu Hasan Bey tarafından genişletildiği öğrenilmektedir.

Caminin arkasında, orijinal halini muhafaza eden sekizgen planlı, bol süsle-

Alaca İshak Bey Camii - Üsküp / Yugoslavya

melî, zarîf bir mermer türbe yer almakta, kitâbesi bulunmadığı için kime ait olduğu bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 557-564; Hasan Kaleşi, *Nejstariji Vakuški Dokumenti u Jugoslavijina Arapskom Jeziku*, Pristina 1972, s. 89-109; a.m.f., "Yugoslavya'da İlk Türk Kütüphaneleri", *TK*, IV/38 (1965), s. 169; İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II: Kuruluştan Tanzimata Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, Ankara 1988, s. 9; Semavi Eyice, "Zâviyeler ve Zâviyeli Câmiler", *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 40.

İ. AYDIN YÜKSEL

ALACAHIŞAR

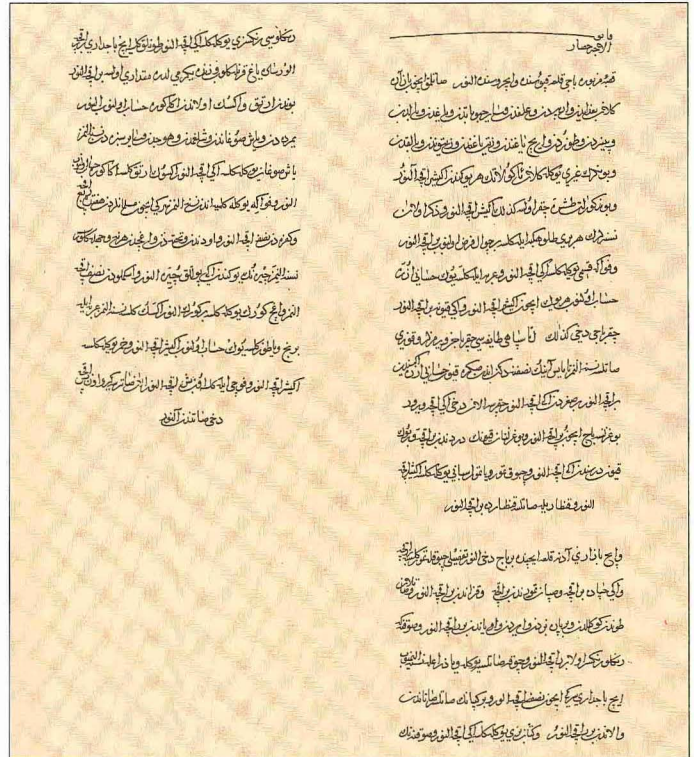
Yugoslavya'nın
Sırbistan bölgesindeki
Kruşevac şehrinin
Osmanlılar zamanındaki adı.

Denizden 190 m. yükseklikte, batı ve güney Morava nehirlerinin birleştikleri yere yakın bir noktada 1371 yılından sonra kurulmuş olup Belgrad ile Üsküp arasında yer alır. Önemli bir geçit mevkiinde bulunan şehir, Sırp Kralı Lazar zamanında Sırbistan'ın merkezi durumuna geldi. Gerek Lazar gerekse oğlu Stefan'ın Osmanlılar'a karşı giriştikleri mücadelenin hareket üssü olarak kullanıldı. Lazar, 1389'da Kosova'da yenilgiyle sonuçlanan savaşın hazırlıklarını burada yaptı. Türk varlığı da bu tarihlerden itibaren şehir ve civarında hissedilmeye başladı. Sırp despotu Stefan'ın Belgrad'ı

merkez yapmasından sonra kardeşi Vuk 1410'da öldürülene kadar burada oturdu. 1413'teki şehir ve civarını hedef alan Türk akınları II. Murad zamanında da devam etti. Stefan Türk baskısı karşısında Alacahisar'a kadar olan yerleri terk etmeye ve haraç vermeye mecbur oldu. Stefan'ın vârisiz olarak ölümünden (1427) sonra II. Murad, Yıldırım Bayezid'in Sırp prensesi ile evliliği dolayısıyla, Sırbistan'ın meşrû vârisi olduğunu ileri sürerek harekete geçti ve Alacahisar'ı aldı (1428). Bunun üzerine yeni Sırp despotu ve Stefan'ın yeğeni Georg Brankoviç (Vilk oğlu), hükümet merkezini Seme-dire'ye taşımak zorunda kaldı. Ancak bir süre sonra, II. Murad'ın Karaman seferiyle meşgul olmasından faydalanarak yanında Macar kralı olduğu halde 1443'te Alacahisar ve civarını yakıp yıktı. 1444'te Macar delegeleriyle yapılan antlaşma sonunda Alacahisar Brankoviç'e bırakıldı. Fakat çok kısa bir süre sonra, muhtemelen Varna zaferini (1444) takip eden günlerde bu bölge yeniden Türk hâkimiyetine girdi. Fâtih Sultan Mehmed tahta geçince Brankoviç Alacahisar ve yöresini tekrar ele geçirdiyse de bu uzun süreli olmadı. İstanbul'un fethinden sonra Sırp despotu Alacahisar ve yöresini Osmanlılar'a iade etti. Nitekim Alacahisar'a bağlı bazı köylere ait **timar*** kayıtlarının mevcudiyeti, yörenin muhtemelen 1453 sonları veya

1454 başlarında yeniden Osmanlı hâkimiyetine girdiğini gösterir (bk. İstanbul Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet Yazmaları, *Tahrir Defteri*, O 117/5, s. 46). 1454'te Sırbistan'a gönderilen Osmanlı kuvvetleri Alacahisar civarında Macar ve Sırp kuvvetleri tarafından bozguna uğratıldı. Bunun üzerine Fâtih 1455'te bu bölgeye yeni bir sefer düzenledi. Bu sefer sonunda Sırp'ları Macarlar'dan ayırmak için Brankoviç ile bir anlaşma yaparak kuzeyde Alacahisar sınır olmak üzere bir kısım toprakları ona bıraktı. 1456'da Brankoviç'in ölümünden sonra ortaya çıkan Sırp verâseti meselesi sırasında Alacahisar yöresinde kesin olarak Osmanlı hâkimiyeti sağlandı (1458).

Alacahisar ve yöresi Osmanlı hâkimiyetine girdiği zaman, önemli stratejik yeri sebebiyle, bir sancak sayılarak Rumeli eyaletine bağlandı. Sancağın merkezi olan Alacahisar ise bir Osmanlı ileri karakolu olarak gelişme gösterdi ve Türkler'le iskân edildi. XVI. yüzyıl başlarında şehirde on üç müslüman, dört hristiyan mahallesi vardı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında ise mahalle sayısı on sekiz olup bunun on beşi müslüman mahallesi idi. Bu mahallelerin bazıları Sofuçi Oruç, Hamam, Abdi Paşa, Sinan Bey, Hacı Mehmed, Hacı Kasım, Mahkerne, Tuzcu, Hacı İbrâhim Camii, Şeyh Hasan, Ayas gibi adlar taşımaktaydı. Şehrin nüfusu 1516'da 1000 müslüman, 400 gayri

Alacahisar
livâsı
kanunnâmesi
(BA, 7D,
nr. 179, s. 3-4)